

Біблія на 400 років уперед визначила місію міста Острога

Навряд чи князь Василь-Костянтин Острозький знав, що, задумавши надрукувати Біблію, він визначить долю міста Острога на Волині на 400 років уперед. І це місто в XXI столітті при населенні (зі студентами) у 15.000 осіб матиме відомий на міжнародному рівні університет.

Ця фортеця була резиденцією князів Острозьких, фундаторів першої в Україні вищої школи – Острозької академії – та першої в світі повної друкованої Біблії церковнослов'янською мовою.

Слово Боже завжди приносить із собою й інші надбання. Паралельним плодом величезної роботи над цим виданням Святого Письма став перший вищий навчальний заклад Східної Європи. Він на чотири століття визначив місію Острога як освітнього міста.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Князь вирішив надрукувати Біблію. Запросив у наше місто викладачів, перекладачів з дуже багатьох країн Європи. Тут і Падуя, Венеція, Афіни, Прага, Краків, Варшава. Вони з'їхались в Острог, працювали над перекладом. Князь дивиться, що є багато вчителів, а чому б не набрати учнів? Таким чином, на базі власної Острозької Біблії виникла перша вища школа в Україні та в східних слов'ян – Острозька слов'яно-греко-латинська академія”.

Острог у 16 столітті був приватним містом могутніх князів Острозьких. Підтримка князя Василя-Костянтина Острозького привела Стефана Баторія на королівський престол Речі Посполитої. У рамках подяки за таку послугу новообраний король надав княжому місту Острогу право самоуправління і право безмитної торгівлі. Політична вага та економічний успіх зробили ім'я князя торговою маркою. Його гербом позначали кахлі, глечики, на військових обладунках ставили відповідні

клейма. Вважалося, що така продукція була якісною та продавалася дорожче.

У створеній в 1576 році академії навчалися лише хлопці. Освіта тривала десять років. Серед предметів були філософія, математика, богослов'я, медицина, астрономія, музика. У ході всього навчання викладали мови, які в подальшому мали бути в запланованому перекладі Біблії.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Початки українського книгодрукування – це Львів і Острог. Початок освіти у східних слов'ян – це Острог”.

1576 року, в переддень заснування академії, до Острога приїхав Іван Федоров. І щоб обслуговувати навчальні потреби студентів, він спочатку видав Буквар.

Острозькі мали давній інтерес до книг. Про це свідчить багата княжа бібліотека.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Дуже цікаві оригінальні книги з бібліотеки Острозької академії, до якої долучився князь. Ось є і підручники, такі книжки, художня література. Є справжній зошит, правда, учня Києво-Могилянської академії. Зошит 1695 року, там занотовано чотири предмети: філософію, історію, поетику і риторику. Були дуже великі сильні бібліотеки в Острозі в той час, в академії, в монастирях, в православної і в католицьких колегіумах, капуцинських монастирях”.

І після запровадження друкарства українці ще довгий час переписували книжки. Деякі ілюстрації до копій Святого Письма XVII століття показують святих у тодішньому одязі різних верств і народів Речі Посполитої.

У відділі стародруків Острозької академії є книжки із записами власників. Там може бути сказано, хто дарував цю кошовну книжку церкві, та прохання молитись про спасіння душі дарувальника.

Крадіжка церковних книжок розглядалася як найтяжчий гріх. В одному з таких записів указано, що дарувальник книжки на Страшному суді буде сидіти разом з Христом і судити людину, яка вкрала книжку з церкви.

Крім друкарні, мав Острог 16 століття і свій палітурний цех. Прикрашаючи примірник, йому надавали і естетичної вартості, й підвищували ціну, роблячи його елітарним подарунком. Придбання книжки було потужною інвестицією.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Мистецтво оформлення книги ми подаємо на прикладі напрестольних Євангелій з православних церков. Дуже гарні шати – позолочені, золоті й срібні відомих майстрів тогочасних європейських. Нам дуже близькі шати напрестольного Євангелія середини XVII століття – це карбування, Волинське бароко, Острозька майстерня”.

Прийнято вважати, що Іван Федоров був засновником українського друкарства. XX століття зробило цю тезу дискусійною.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “У сімдесятих роках двадцятого століття молодий український вчений зі Львова Орест Мацюк у львівських архівах натрапив на документи XVIII століття, але в них йшлося про XV століття. Був судовий спір між міськрадою (нашими словами) міста Львова і монахами Василянського монастиря. Була така фраза: В 1460 році, через 15 років після Гутенберга, львівський громадянин Степан Дропан подарував монахам Василянського монастиря свою власну друкарню, яку через дев’ять років своїм привілеєм підтвердив польський король. Тобто, друкарня у Львові була в 1460 році. Жодної книжки, жодного друкованого [в цій друкарні] листочка до сьогоднішнього дня ніхто ще не знайшов. Але згадка про друкарню є. Це було опубліковано в журналі «Україна». Дуже багато смутку принесла ця публікація для автора. Йому сказали, що не потрібно створювати новий ровер, велосипед, Іван Федоров є, і крапка. В Україні друкарство було європейським, Україна

не відстала від Європи в цій справі”.

Попри те, що академія тоді проіснувала лише 60 років, багато її викладачів і випускників увійшли в історію. Наприклад, випускником академії був запорізький гетьман Петро Сагайдачний. У 1615 році він з усім своїм військом записався до Київського православного братства. Братство в тому ж році заснувало братську школу, яка потім стала Києво-Могилянською академією.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Першим ректором Могилянки був випускник Острога Йов Борецький”.

Ще одним ректором київської академії був Мелетій Смотрицький, автор першої граматики слов'янської мови. Правила, закладені ним, стали основою сучасної граматики української мови.

Анатолій Хеленюк – старший науковий співробітник Музею книги м. Острога: “Відкривав друкарню в Києві випускник Острозької академії Єлисей Плетенецький. Потужна друкарня, дуже відомі були гравери в ті роки, яких знала вся Європа”.

Після закриття Острозької академії тутешніх студентів готував єзуїтський колегіум. А коли указом Папи Римського орден єзуїтів тимчасово розпустили, в їхніх приміщеннях розмістилися школи греко-католицького чернечого ордену василіян. Після них працювала чоловіча гімназія, далі училище благородних дівиць. У радянський час місто мало педагогічне училище, а 1994 року Острозька академія відновила свою роботу в інших приміщеннях. Найдавнішою їх частиною є монастир капуцинів 18 століття, чий храм є діючою університетською церквою, а господарські підземелля виконують функцію мистецької галереї.

Ровесники єгипетських пірамід і англійського Стоунхенджу, ці предмети виготовили трипільці ще сім тисяч років тому. Саме трипільці були першими хліборобами на українських землях.

Загалом Острозька академія повністю відповідає своєму гаслу:

“сучасна освіта крізь досвід століть”. Стіни тут “дихають історією”, а викладачі і далі займаються вивченням Святого Письма. Професор Рафаїл Турконяк витратив на студіювання цієї пам’ятки більше чверті століття.

Рафаїл Турконяк – доктор богослов’я, професор Національного університету “Острозька академія”: “Як я починав вивчати Острозьку Біблію, [то] я думав, що закінчу її до року. Бо я знав старослов’янську, грецьку та єврейську мови, і для мене це було легко. Але я почав порівнювати її з грецькими текстами, які я мав. І я помітив, що це якийсь переспів [, що] зовсім не відповідає [наявним у мене] текстам. У мене пішло добрих тридцять років на те, щоб знайти, звідки всі ті частини були”.

**Максим Балаклицький, Світлана Лавринець, Олександр Федоров,
Микола Івахненко, “Вісті надії”**